

Beszámoló a Klebelsberg-ösztöndíjjal megvalósult fotóhungarika-kutatásról

Tartalom

1. A kutató neve: Fisli Éva
2. A kutatás témája: fotóhungarika-kutatás
3. A kutatás helyszíne: Párizs
4. A kutatás ideje, időtartama: 2012.szeptember 3—október 31., 2 hónap
5. A kutatott gyűjtemények, az átnézett irat-és dokumentumállagok és a találatok ismertetése
6. Az ösztöndíjjal kapcsolatos gyakorlati észrevételek
7. Dokumentumok, forrásanyagok, publikációk jegyzéke

Fisli Éva

2012

1. A kutató neve: Fisli Éva

2. A kutatás témája: fotóhungarika-kutatás

3. A kutatás helyszíne: Párizs

4. A kutatás ideje, időtartama: 2012.szeptember 3—október 31., 2 hónap

5. A kutatott gyűjtemények, az átnézett irat-és dokumentumállagok és a találatok ismertetése

A 2012 őszére elnyert Klebelsberg-ösztöndíj párizsi 2 hónapja beváltotta a hozzá fűzött reményeket. A Médiathèque de l'architecture et du patrimoine Kertész Archívumában (Saint-Quentin-en-Yvelines) áttekintettem és kilistáztam André Kertész 1925 előtti iratanyagát, utána részleteiben, speciális szűréssel 1936-ig), valamint kutattam az alábbi helyszíneken: Bibliothèque nationale de France (Capa és Ergy Landau), Maison Victor Hugo (48-as magyar emigránsok), Société Française de la Photographie (Daguerre-levelezés magyar vonatkozásai), Centre Pompidou (Capa), Musée Nicéphore Niépce, Chalon-sur-Saône (magyar fotográfusok, Ergy Landau) és látogatást tettem Párizs városának fotórestaurátorműhelyében (Atelier de Restauration et de Conservation des Photographies de la Ville de Paris) ; itt, a Kertész-archívumban és a Centre Pompidou-ban lehetőségem volt további szakmai kapcsolatokat építeni, megbeszélésen részt venni, betekinteni a fotórestaurálás, fényképarchiválás és a kiállításépítés helyi gyakorlatába. A Kertész-dokumentumok között – élve magyartudásom előnyeivel – segítségére lehettem egyes iratok rendezésében.

Az ösztöndíj szép ajándéka, hogy közvetítő lehettem a Maison Victor Hugo kurátora, Alexandrine Achille és Lengyel Beatrix között, akik együtt azonosították Orbán Balázs egyik, korábban dr. Allix-ként vagy François-Victor Hugo-ként számon tartott portréját (*Album des Proscrits* (folio 54) 1853-1855 k.).

A meglátogatott archívumok:

BNF

A Francia Nemzeti Könyvtár grandiózus fényképgyűjteménnyel rendelkezik. A fotók egy része az online katalógusban is kutatható. A press printek verzói, az albumok és a jogdíjas képek azonban nem hozzáférhetők interneten keresztül.

A BNF-ben ezúttal Robert Capa korai press printjeit és adattári dokumentumait illetve Ergy Landau vintázsait, s a róla szóló szakirodalmat néztem át.

Maison Victor Hugo

Victor Hugo egykori párizsi házában számos 48-as magyar emigráns portréja megtalálható. Ugyanakkor Teleki Sándor, Reményi Ede, Mészáros Lázár mellett Orbán Balázs is feltűnik a képek között. (*Lásd előbb.*)

A néhány hónapja Oise megyéből előkerült Asplet-alumban (Fonds Fromage Albums Asplet, 18551) – amit a MVH kurátorának jóvoltából másolatában szintén megtekinthettem – ugyancsak megtalálható Mészáros, Teleki és Reményi portréja. Az album angol nyelvű dedikációjából kiderül, hogy Victor Hugo barátja, Charles Asplet tulajdonában volt, és a Jersey szigetén, 1855.október 28-én tartott búcsúvacsora vendégeinek aláírását is tartalmazta. Az album első képe (4. oldal) « Général hongrois Meszaros ».

1Már online is lapozható: <http://archives.oise.fr/album-asplet/>

2A Kertész 1894-1985-1994, Magyar Fotográfiai Múzeum – Pelikán Kiadó, Budapest, 1994.34-46.

Musée Nièpce

A neves fotográfiai múzeum gyűjteményében az alábbi magyar származású fotográfusok képeit, kiadványait és albumait néztem át:

André Steiner, Ergy Landau, Brassai, André Kertész, Nora Dumas, Robert Capa, Korniss Péter.

A múzeum külön érdekessége, hogy a vintázsokon kívül őriz olyan, a két világháború között megjelent kiadványokat, amelyek rendszeresen közölték magyar fényképészek munkáit.

Itt sikerült átnézni a *Mieux Vivre* (1936.április—1939.május között kiadott) 38 számát, valamint a spanyol polgárháború egyik lényeges propagandakiadványát, a Capa-képeket bőséggel közlő Madrid!-ot is.

Ergy Landau átnézett képeit lásd a listában.

SFP (Francia Fotótörténeti Társaság)

Bár ezúttal nehéz volt konzultációs időpontot találni, végül elutazásom napjának délelőttjén mégiscsak sikerült betekinteni a Daguerre-levelezésbe, ahol megtaláltam és lemásoltam Apponyi követ 1839.szeptember 22-én kelt, Daguerre-hez írt köszönő levelét. (Daguerre 0092. 92-84.)

Kertész Archívum

Az André Kertész-archívum magyar vonatkozású iratanyagának áttekintését olvashatni Mátyássy Miklós: *A Kertész-hagyaték Párizsban* című ismertetésében.²

Személyes tapasztalataim alapján megállapíthatom, hogy mindeddig csak a jéghegy csúcsát láthattuk. Az archívumban 2011-ben tett villámlátogatásom már meggyőzött arról, hogy a világhírű fotóművésznek nem csupán személyes levelezése, de háborús feljegyzései is rendkívüli források.

Kertész dokumentumai (naplók, levelek, hivatalos iratok) páratlan egységben maradtak fenn kétszeri emigrációja és többszöri költözése ellenére. Ezek egyfelől a fotótörténet számára hasznosíthatók (a konkrét életpálya állomásairól, kapcsolati hálóról, ügynökségekkel, kurátorokkal, nagy gyűjteményekkel és szerkesztőségekkel folytatott levelezésére valló bőséges nyomokkal), másfelől azonban az archívum Kertész legszűkebb baráti körével és rokonaival évtizedekig tartó levélváltása nyomán a 20. századi magyar történelem páratlan lelőhelye. Megtalálhatók itt a Monarchia urbánus kultúrájának törmelékei, a megroppant középosztály emigránsainak levelei, a Magyarországon maradt vagy rekedt rokonok részletes beszámolóit. Kertész rokonai és barátai a világ több pontjáról tájékoztatják életük alakulásáról, tapasztalataikról, nehézségeikről. Az anyag úgyszólván kiált a társadalomtörténeti feldolgozás után. Francia kollégáinkat eddig inkább a Kertész-negatívek feldolgozása érdekelte, mintsem a magyar iratanyag. Ez azonban annyira beszédes, hogy még a korai negatívek szerzőségéről is nyerhetünk új információkat, s ezzel úgy a magyar, mint az egyetemes fotótörténet számára bányászhatunk elő lappangó kincseket, vagy módosíthatjuk a kutatás irányát.

Ezért különösen fontos, hogy módomban volt a világháborús noteszeket és a levelezésbe sorolt anyagokat rendezni, megkezdve egy kétnyelvű kiadás előkészítését. A projekt dokumentációját a folyamatos munka során a Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtárában adattárában helyezem el.

6. Az ösztöndíjjal kapcsolatos gyakorlati észrevételek

Bár egész nyáron nyitva van, szeptember első két hetében a Francia Nemzeti Könyvtár zárva tart... Ez természetesen csak akkor okoz gondot, ha a kutatott anyag éppen ott található. A többi gyűjtemény zavartalanul működik.

Elszámolásakor az Intézet az augusztusi átutaláskor érvényes 279-es euró-árfolyamot vette számításba. Szeptember és október folyamán az euró végig 280 fölött, gyakran 290 körül járt, s ez lényeges árfolyamvesztést okozott a fizetésekkor vagy a pénzfelvételnél. Erre a kellemetlenségre fel kellene hívni az ösztöndíjasok figyelmét a kiutazás előtt, vagy pedig szerencsés volna az ösztöndíjnak ezt a részét készpénzben és euróban fizetni ki.